

Šátková, Michaela

VII. medzinárodné balkanistické sympóziium

Porta Balkanica. 2017, vol. 9, iss. 1-2, pp. [87]-92

ISSN 1804-2449

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/137767>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

VII. MEDZINÁRODNÉ BALKANISTICKÉ SYMPÓZIUM

Michaela Šátková

V dňoch 28. a 29. novembra 2016 sa na pôde brnianskeho Moravského zemského múzea uskutočnilo už siedme medzinárodné balkanistické sympóziu, zorganizované za podpory Ústavu slavistiky Filozofickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne (ďalej FF MU), Historického ústavu Akadémie vied Českej republiky (ďalej AV ČR) a Moravského zemského múzea (ďalej MZM). Organizačný výbor sympózia tvoril docent Pavel Boček z Historického ústavu FF MU, docent Ladislav Hladký z Historického ústavu AV ČR, doktor Petr Stehlík a predseda organizačného výboru docent Václav Štěpánek z Ústavu slavistiky FF MU v Brne.

Sympóziu slávnostne zahájil docent Štěpánek slovami, ktorými vymedzil ciele siedmeho balkanistického sympózia: *„Cílem, ostatně jako vždy, bylo představit odborné a metodologické posuny k nimž došlo ve všech těch čtyřech balkanistických pilířích, které jsem zdůraznil, za dobu, která uplynula od doby rozpadu bipolárního světa, v níž oblast Balkánu prošla těmi bouřlivými změnami. Na tuto tradici tedy navazuje naše sedmé balkanistické mezinárodní symposium, které se opět koná díky pochopení a podpoře Moravského zemského muzea, představeného zde jeho ředitelem doktorem Jiří Mitáčkem. V důstojném prostředí této nejstarší moravské vědecké a muzejní instituce od jejího založení v příštím roce uplyne 200 roků. Přeji Vám, aby jednání tohoto symposia byla přínosná.“* Otvorenie siedmeho balkanistického sympózia ďalej doplnili svojím príhovorom zástupcovia vedúcich usporiadateľských inštitúcií Tomáš Pospíšil, prodekan FF MU, profesor Ivo Pospíšil, vedúci Ústavu slavistiky FF MU, Jiří Mitáček, generálny riaditeľ MZM v Brne, Eva Semotanová, riaditeľka Historického ústavu AV ČR a Miroslav Tejchman, predseda Národného komitétu balkanistov.

V prvej časti plenárneho zasadnutia odznali témy, ktoré mali zhodnotiť vývoj slovenskej a českej historickej balkanistiky, lingvistiky a etnológie v poslednom desaťročí. S témou *Česká historická balkanistika od posledního balkanistického sympozia* vystúpil Ladislav Hladký, ktorý precízne zhrnul české publikácie týkajúce sa dejín Balkánu vydaných za posledných dvanásť rokov. Profesor Hladký za historikov skonštatoval, že výsledky obdobia od predošlého šiesteho balkanistického sympózia sú pomerne dobré, ale je potrebné dávať o sebe vedieť smerom do zahraničia. Dôkazom toho, že aj na Slovensku sa rozšírila znalosť balkanistického diškurzu za posledných dvanásť rokov, bol príspevok Martina Hurbaniča s názvom *Slovenská historická balkanistika v posledním desetiletí*. Martin Hurbanič vo svojej prezentácii vykreslil ucelený obraz o historických zborníkoch, konferenciách a inštitúciách súvisiacich so slovenskou historickou balkanistikou na Slovensku v poslednom decénií, ktorá podľa jeho slov napreduje. Lingvistický príspevok Pavla Krejčího *Česká lingvistika a jihoslovanské jazyky v posledním desetiletí* zdôraznil štúdium rumunčiny, gréčtiny a albánciny, ktoré by mali byť študované v súvislosti

s balkánskymi jazykmi. V poslednom desaťročí tomu tak údajne nebolo a uvedené jazyky sa skúmali separovane. Pavel Krejčí takisto zhrnul české lingvistické zborníky venované juhoslovanským jazykom za posledných desať rokov. S témou *Česká a slovenská balkanistika o juhoslovanských literatúrach v posledním desetiletí* sa predstavil Petr Stehlik, ktorý sa zamerl na odborné slavistické články, nie čisto balkanistiké, čo patrične zdôvodnil zmenou názvu svojho príspevku na *Česká a slovenská slavistika o juhoslovanských literatúrach v posledním desetiletí*. Príspevok zhodnotil tendencie typické pre literárnovednú slavistiku zameranú na juhoslovanské literatúry, podľa slov doktora Stehlika produkujúcu menší počet knižných monografií v porovnaní s historickou balkanistikou a prácami zväčša sústredenými na interdisciplinárne presahy. Lingvistické, historické a literárne zhrnutie za posledné desaťročie doplnil Zdeněk Uherek svojím príspevkom *Česká etnologie a Balkán v posledním desetiletí*, ktorý naznačil súčasné trendy vo výskumoch juhovýchodnej Európy na poli českej antropológie a etnológie. Úvodnú časť sympózia uzavrel profesor Ivan Dorovský obširnou témou *Některé základní teoreticko-metodologické otázky naší balkanistiky*, ktorou radil mladým balkanológom, ako postupovať v bádateľskej činnosti.

V ďalšom poobedňajšom bloku sa predstavili zahraniční hostia historik Damir Agičić, ktorý uviedol vybrané okruhy z histórie bosensko-hercegovského, srbského, čiernohorského a ostatného balkánskeho prostredia. Na tému *Istraživanja balkanske/jugoistočnoeuropske povijesti u hrvatskoj historiografiji nakon 1991. godine* plynulo nadviazala srbská historička Mira Radojević s príspevkom *Искушења савремене српске историографије*, zaoberajúcim sa citlivými témami zo srbskej histórie posledného štvrtstoročia. Ďalší blok vedečný Janom Rychlíkom vyplnili príspevky Libuše Valentovej na tému *135 let rumunistických studií na Univerzitě Karlově*, doktor Konstantin Tsivos v *Пříběhu novořeckých studií v Československu* a Orkida Backus Borshi v *Novom vzestupu české albanistiky*.

Po plenárnom zasadnutí nasledovalo jednanie vo dvoch súčasne prebiehajúcich a tematicky ladených sekciách. Prvá venovaná histórii, etnológii a politológii s názvom *Historie Balkánu od počátku do konce 19. století* a druhá zameraná na jazykovednú problematiku.

Prvá sekcia bola rozdelená do troch blokov, v prvom boli prezentované historické práce o rane

stredovekom šperku na Balkáne (Soňa Hendrychová) sprevádzané radou pútavých fotografií, ďalej príspevky o románskych výpravách na Balkáne v rokoch 1081-1108 a ich náboženskom rozmere (Martin Hurbanič). V programe nastala menšia zmena a po príspevku Martina Hurbaniča nasledoval Pavel Boček, ktorý sa sústredil na život Metropolitu Fotiosa, posledného hēsychasta na ruskom metropolitnom stolci. Pavel Boček nám priblížil vzťah litovského veľkokniežatstva, moskovského veľkokniežatstva, byzantského cisára a byzantského patriarchu. Posledný príspevok bloku patril Petre Melichar s témou neskorobyzantských cisárovien v Synodiku. Djura Hardi, profesor z Nového Sadu, uviedol druhý blok s témou *Балканске снаге у чешким походима угарског краља Беле IV.*, ktorý bol prednášaný v nezvyčajnom rusínskom jazyku, čím určite upútal pozornosť svojich kolegov. Marek Příhoda obohatil historickú sekciu o poznatky z písomníctva moskovskej rusy, na ktorého základe zrekonštruoval obraz turecko-osmanskej ríše a islamu v období druhej polovice 15. storočia a prvej polovice 16. storočia. Pastierskou tematikou na Balkáne a v karpatskom regióne v neskorom stredoveku a ranom novoveku zakončil druhý blok Miloš Luković.

Po krátkej prestávke profesor Hladký uviedol Maroša Melicháreka, ktorý predstavil aktuálnu tému o srbskej migrácii od roku 1690 v kontexte modernej historiografie, ďalšie obdobie sľúbil spracovať vo svojich nastávajúcich štúdiách. So svojím referátom informoval Jan Rychlík poslucháčov sympózia o téme *Formování identit balkánských národů*, ktorá vyplýva z projektu medzi Masarykovým ústavom AV ČR a Balkanologickým ústavom bulharskej AV. V neskorých večerných hodinách uzatvoril posledný blok historicko-etnologicko-politologickej sekcie Petr Stehlik, ktorého hlavným zámerom bolo načrtnúť typológiu a okomentovať vývoj juhoslovanstva či juhoslavizmu. Tento termín doktor Stehlik označil za ideológiu, ktorá sa sformovala v prvej polovici 19. storočia ako výsledok omnoho staršej juhoslovanskej myšlienky do podoby kultúrnej a politickej spolupráce či integrácie.

Súčasne s historicko-etnologicko-politologicou prebiehala sekcia jazykovedná, v ktorej odzneli príspevky o zanikajúcich juhoslovanských jazykoch a ich revitalizácii v podmienkach diaspóry od Miroslava Dudoka, a o nových príručkách na výučbu juhoslovanských jazykov nás

Večerní program za účasti Slováckého krúžku

Pohled do auditoria

Slavnostní představení knihy Barbory Machové Bitovo: každodenní život v makedonských horách

Organizační tým

informovala Elena Krejčová. Druhý blok jazykovednej sekcie sa venoval komparácii srbského a českého jazyka v príspevkoch Katariny Mitričević Štepanek a Snežany Lidy Popović. Dôkazom toho, že existuje premostenie medzi poľským a chorvátskym reklamným diskurzom presvedčil Nikola Koščak v úvode tretieho bloku. Przemyslav Falowski spracoval lexikologickú tému, v ktorej uviedol niekoľko príkladov slov tureckého pôvodu vyskytujúcich sa v súčasnom chorvátskom jazyku. Bez povšimnutia nezostal hovor českej menšiny žijúcej v Chorvátsku, ktorú nám priblížila Helena Stranjik. O albánskych podstatných menách porovnávaných s anglickým jazykom, čo je v balkanistických štúdiách zriedkavým javom, informovala poslucháčov Orkida Backus Borshi.

Prvý deň siedmeho balkanistického sympózia úspešne zakončil slávnostný večer v sprievode cimbalovej muziky *Slováckého krúžku* v Brne a ochutnávkou vín z Degustačnej enotéky *Vin-dom*.

Nasledujúci deň sympózia prebiehali súčasne jednania v troch sekciách. V prvej historicko-etnologicko-politolologickej sekcií boli odprezentované príspevky týkajúce sa Balkánu v 20. storočí.

Prvý blok bol vedený Janom Pelikánom, ktorý vo svižnom, rannom tempe uviedol Mihada Mujanovića s jeho témou *Muslimové, a ne mohamedáni! Ke kořenům bosňáckého národního hnutí v letech 1878-1918*. Príspevok riešil problematiku transformácie moslimskej spoločnosti v Bosne a Hercegovine v druhej polovici 19. storočia do 20. rokov 20. storočia, prehľbil tak poznatky o živote, kultúre, náboženstve a vzdelávacích inštitúciách moslimskej komunity. Nasledujúcim príspevkom Františka Šístka zameraným na *Narativy o první světové válce v Černé Hoře*, boli obsiahnuté historické okolnosti od Sarajevského atentátu z 28. júna 1914 do okupácie Čiernej Hory Rakúsko-Uhorskom v januári 1916. Hana Dvořáková, riaditeľka Historického múzea MZM v Brne odryla poslucháčom niekoľko faktov o etnografických expedíciách na Balkáne v rokoch 1915–1917.

V úvode druhého bloku nám Miroslav Tejchman podal obraz obdobia druhej svetovej vojny, v ktorej sa prejavovali rôzne druhy kolaborácie s nemeckými nacistami a talianskymi fašistami. Miroslav Tejchman takisto zhrnul rôzne koncepcie a hodnotenia týchto kolaboračných síl v súčasnej historiografii Balkánu. Pútavým porovnaním troch roztržiek medzi Albánskom a Juhosláviou v roku 1948, sovietskym blokom na začiatku

60. rokov a Čínou v 70. rokoch 20. storočia chcel Přemysl Vinš poukázať na spôsob argumentácie, akým boli dané okolnosti opísané vo vybraných dielach a v dobovej tlači. So židovskou tematikou z obdobia socialistickej Juhoslávie sa predstavila Karin Hofmeisterová, ktorá tak objasnila problematiku židovskej identity, jeho zmien v čase socialistickej Juhoslávie. Identifikovala základné trendy, atribúty a faktory, ktoré ovplyvňovali židov žijúcich v socialistickej Juhoslávii na základe trinástich rozhovorov s pamätníkmi z tohto obdobia. Druhý blok uzavrel Ján Pelikán svojim príspevkom o národnostných vzťahoch v Juhoslávii na začiatku 70. rokov v reflexii denníku *Politika*. Ján Pelikán svojim výskumom prišiel k záveru, že najčítanejšie srbské noviny roku 1971 venovali téme národnostných vzťahov veľmi malú pozornosť, boli vynechávané témy spojené s etnicitou či správou o harmonických vzťahoch medzi národmi žijúcimi vo vtedajšej Juhoslávii. Údajne z toho dôvodu denník nemôže byť významnejším zdrojom informácií o regiónoch bývalej Juhoslávie, v ktorých panovali pokojné či vypäté vzťahy.

V treťom bloku vedenom Kateřinou Královoú boli odprezentované príspevky *Disent v Rumunsku z řad maďarské menšiny a protirežimní opozice etnických Turků v Bulharsku v komparativní perspektivě* (Filip Šisler) a *Problemi istraživanja povijesti socijalističkog razdoblja u Hrvatskoj na primjerima istraživanja povijesti novinarstva* (Magdalena Najbar-Agičić). Posledný, štvrtý blok otvoril Lukáš Vomlela s príspevkom analyzujúcim proces zmien Bosny a Hercegoviny na prelome 80. a 90. rokov 20. storočia, vznik nových politických strán a výsledky volieb v roku 1990. Veľmi citlivej téme nasadenia českých vojenských jednotiek v mierových operáciách UNPROFOR a UNCRO na teritóriu bývalej Republiky Srbskej Krajiny sa venoval vo svojom príspevku Richard Stojar. Následky Daytonskej dohody, následné usporiadanie Bosny a Hercegoviny a nejasnosti s tým spojené, vysvetlil svojim poslucháčom Ondrej Žíla v príspevku *Exodus Srbů ze Sarajeva po skončení občanské války v Bosně a Hercegovině*. Prvú historicko-politicko-etnografickú sekciu uzavrela Barbora Machová s aktuálnou témou obchodovania s identitou Bulharov v Macedónsku.

Druhá sekcia histórie, etnológie a politológie otvorila priestor príspevkom týkajúcim sa témy česko-slovensko-balkánskych vzťahov a stykov. V prvom bloku sme mali možnosť počuť etnologicke ladené príspevky *Etnografická geognosie*

a počátky urbánnej protoetnografie juhovýchodní Evropy (Petr Lozoviuk), *Balkán jako etnologický areál ze středoevropské perspektivy* (Helena Bočková), *Komu patří vojvodovské dějiny?* (Marek Jakoubek), či *Výuka antropologických a etnologických disciplín na bulharských a českých univerzitách* (Vladimír Peňčev). Mladú generáciu bádateľov prezentoval v druhom bloku Pavel Zeman so svojím príspevkom *Češi v Sofii v 80. letech 19. století*, ktorý bol doplnený dochovanými spomienkami českých krajanov na začiatky spolkovej činnosti. S touto témou úzko súvisel nasledujúci príspevok Jaroslava Vaculíka s názvom *Bulharští Češi po první světové válce* odkrývajúci vznik reprezentačného orgánu Národnej rady zdôrazňujúci spoluprácu českých spolkov Čech a Sokol, či vznik družstva Národní dům T. G. Masaryka a české školy v Sofii.

Prierez bosensko-českých vzťahov, od vzniku Českej besedy v Sarajeve roku 1905 po novo vzniknutú a reorganizovanú sarajevskú Českú besedu (1996), sa snažila priblížiť Jana Pospíšilová v príspevku *Proměny společenského života české menšiny v Sarajevu*. Precíznu prácu s archívnymi materiálmi ukázala Jana Škerlová poukázaním na odlišnosť režimov v Československu a Juhoslávii v rokoch 1929–1934 a takisto na oficiálne styky obidvoch zmienených vlád. Nechýbala ani analýza dejín a slovensko-juhoslovanských vzťahov v rokoch 1939–1941, ktorú prezentovala Eva Škorvanová z Univerzity Komenského v Bratislave. Ďalej sme sa stretli s príspevkami Lubomíry Havlíkovej „*Vždy první ženou*“: *feminismus v blahopřáních české historičce Miladě Paulové*, Milana Sovilja *Dvě téměř zapomenuté osobnosti zpravodajské a odbojové činnosti v československo-jugoslávských kontaktech za druhé světové války: František Hieka a Aleksandar Gjurić*, citlivou témou Bojana Radovanovića *Juhoslovania na Slovensku vo fokuse československej štátnej bezpečnosti s prihliadnutím na represálie stalinistického obdobia v ČSR voči jednotlivcom i spolkom (od spojenca k nepriateľovi č. 1)*, Ondřeja Vojtěchovského *Jugoslovanští dělníci v normalizačním Československu*. *Východiska bádání* a Samuela Jovankovića *O Spolku Slovákův z Juhoslávie – organizácií presídlencom a repatriantov z bývalej Juhoslávie do ČSR po roku 1945*, ktorý uzavrel sekciu o česko-slovensko-balkánskych vzťahoch.

Literárna a kulturologická sekcia nebola o nič chudobnejšia. Ba naopak, pestré príspevky Miroslava Koubu *Neznámý synovec: dr. Vasil Beron*

v síti mezigeneračních inspirací bulharského obrození, či Marcela Černého *Nad nedoceneným bulharistickým dílem Františka Růta Tichého alias Zdeňka Bromana (1886–1968)* nezostali v očiach literárnych vedcov bez povšimnutia. Prierez súčasnou literatúrou nám priblížila Erika Lalíková v príspevku *Zobrazenia témy autobiografickej pamäte v literárnych a filozofických textoch súčasných slovanských autoriek a autorov*. Aljaž Koprivnikar prispel svojou prezentáciou *Vplyvi Nietzscheja v slovenskem in českem literarnem prostoru na primeru Ladislava Klime in Vladimírja Bartola znotraj njunih literarnih del Trpljenje kneza Sternenhocha ter Alamut in Al Araf* k odhaleniu vplyvov Nietzscheho na slovinský a český literárny priestor. Štúdiom macedónskej súčasnej a stredovekej literatúry sa vo svojich príspevkoch zaoberal Vladimír Martynovskí a Zvonko Taneski. Syntézu v diele Jagody Truhelkovej a Marie Jurićovej Zagorky našla skrz postavu ženy umelkyne Dajana Vasiljevićová. Prekladateľskej problematike v dielach Zvonimíra Baloga sa v príspevku venovala Alica Kulihová, ktorá sa snažila rozlúsknuť tento ťažký prekladateľský oriešok, ako sama tvrdí. Medzi poslednými literárnymi príspevkami sa objavili témy *Poetika tvorby kostýmovej výtvarníčky Marije Havran na slovenských a českých javiskách, s prihliadnutím na spoluprácu s režisérom Dinom Mustafićom* od Nory Nagyovej a *Rumunská poválečná literatura jako politický nástroj Jarmily Horákovéj*. Literárno-kulturologickú sekciu zakončil mladý literárny vedec Pavel Pilch s príspevkom zameraným na kontroverzie a problematiku povinného čítania na území bývalej SFRJ.

Prekvapujúcimi boli mimoriadne aktívne diskusie, ktoré prebiehali po každom bloku, zapájali sa nielen profesori, docenti, doktori, ale aj mladí študenti. Svoje nadšenie prejavili zaujímavými otázkami a komentármi k slavistickým témam.

V poobedňajších utorkových hodinách sa zhromaždili účastníci siedmeho medzinárodného balkanistického sympózia v hlavnej sále múzea. Predseda organizačného výboru docent Václav Štěpánek viedol záverečnú reč a poďakoval prednášajúcim za prínos, ktorý svojimi príspevkami poskytli. Zhodnotením priebehu dvojdňových prednášok a decentným prípitkom bolo ukončené siedme medzinárodné balkanistické sympóziu, ktoré ako všetci iste dúfame, nebolo posledným. ■

Autor fotografií: Michaela Šátková